

КОМУНІКАТИВНА ПОВЕДІНКА СОБАК, ОСОБЛИВОСТІ ТА ФОРМИ**Віктор Шуплик, Наталя Щербатюк, Ірина Казакова**

Подільський державний аграрно-технічний університет, м. Кам'янець-Подільський

shuplyk1@gmail.com, nataliya.den.26@gmail.com<https://doi.org/10.37406/sXXIcp.2021.v2.236>**Вступ**

Розведенню і утриманню службових собак в наш час приділяється значна увага, це пов'язано з тим, що вони використовуються у різноманітних напрямках: виявлення наркотичних і небезпечних речовин, охорона, рятувальні роботи та інші. Потенціал службової собаки закладається у ранньому віці і залежить в першу чергу від умов годівлі та утримання цуценят та типу нервової діяльності.

Кожна людина, яка бере на себе відповідальність щодо утримання та виховання собаки, повинна постійно турбуватися про неї, слідкувати за ростом та розвитком, станом здоров'я, поведінкою, своєчасно годувати собаку повноцінними доброякісними кормами, напувати, виводити на прогулянки, забезпечити зручне місце для відпочинку і сну, а також терпляче і лагідно ставитись до неї.

Спеціальне дресирування це привчання тварин до виконання різних дій за бажанням людини [1].

Дресируванням досягають дуже високої досконалості в діях собаки, «незвичайного» для її природного стану. А із цього необхідно, щоб в процесі навчання в організмі тварини повинне відбутися глибока зміна нервової регуляції й чисто фізичного стану. Тут же помітимо, що не усякий організм здатний на такі зміни й настільки глибоку перебудову внутрішньої організації. При цьому саме собою зрозуміло, що шанси на успіх у навчанні будуть тим менше, чим більше порушень у сформованій методиці й техніці навчання допустить дресирувальник. В остаточному підсумку, ми бажаємо шляхом послідовного впливу на організм тварини різними подразниками виробити в собаки бажані відповідні реакції й загальмувати непотрібні. Процес закріплення певних навичок у собак вважають закінченим, коли твердо встановиться зв'язок між командою й виконуваною дією собаки (умовний рефлекс) і відпрацьований необхідна чіткість і безвідмовність у діях. Дресирування собак дозволяє використовувати їх для військових цілей зокрема в розшуковій роботі [2].

Метою роботи було вивчення ефективності підготовки собак до розшукової роботи в залежності від методу дресирування в умовах КП «Центру поводження з тваринами» м. Харкова. В процесі дослідження вирішували такі завдання: особливості підбору молодняку собак до розшукової служби; відбір дорослих собак до розшукової служби; вивчити ефективність різних методів дресирування у розшуковій службі.

Розділ 1.

Спосіб життя, біологія визначає характер поведінки і психіки тварин (на відміну від людини, яка, завдяки загально-трудовій діяльності, набула далекосяжної незалежності біологічних факторів і психічна діяльність якої обумовлюється соціальними умовами життя) [3].

Здатність до зорового узагальнення у багатьох хребетних доведена. Уявлення важливі для виживання. У них закріплюється в загальному вигляді індивідуальний

досвід, що дозволяє тваринам краще орієнтуватися в оточуючому середовищі при часовій відсутності життєво важливих подразників. Здатність вищих хребетних до предметного сприйняття, здібність до аналізу й узагальнення, а тим самим до формування уявлень є важливою передумовою утворення складних навичок [4].

Ольфакторна сигналізація, що передає інформацію іншим особинам хімічним шляхом, переважає в територіальній поведінці, особливо при маркуванні місцевості у хижаків і копитних. Для цього служать залози, розташовані в різних ділянках шкіри і виділяючи спеціальний пахучий секрет. Видотипові, інстинктивні компоненти поведінки хребетних служать акустичними і оптичними спілкуваннями. Оптичне спілкування здійснюється, перш за все, за допомогою виразного позування і тілорухів. Акустичне спілкування виявляється в криках і піснях тварин [5].

Інстинктивна поведінка не губить своєї значимості в процесі еволюції, бо вона не може заміщуватись навчанням. Інстинктивна поведінка є видовою поведінкою, навчання - персональним і тому нічим не доведена протилежність цих двох основних категорій психічної діяльності як різних генетичних ступенів. Насправді прогрес інстинктивної поведінки, зокрема в ряді хребетних, нерозривно пов'язаний з прогресом індивідуально-змінювальної поведінки, тому хребетні з високорозвиненими формами навчання мають і не менш розвинені складні форми інстинктивної поведінки. У вищих хребетних, особливо ссавців, психіка набуває значення рішучого фактора еволюції завдяки сильному розвитку процесу навчання, у тому числі у вищих їх виявах - інтелектуальних діях. Але при цьому зберігається в повній мірі значення інстинктивної основи поведінки.

Інтелектуальна поведінка є вершиною психічного розвитку тварин. Кажучи про інтелект, "розум" тварин, їх мислення, необхідно відмітити, щодо яких тварин можливо говорити про інтелектуальну поведінку. Інтелектуальна поведінка не є чимось відокремленим, а лише одним із виявів єдиної психічної діяльності з її вродженими і сприятливими аспектами. Поведінка не тільки тісно пов'язана з різними формами інстинктивної поведінки та навчання, але і сама складається (на вродженій основі) з індивідуально-можливих компонентів поведінки. Вона є вищим підсумком, виявом індивідуального накопичення досвіду, особливою категорією навчання з властивими якісними особливостями. Тому інтелектуальна поведінка дає найбільш пристосовуючий ефект, показує рішуче значення вищих психічних здібностей для виживання особин і продовження роду при різких, швидких змінах у середовищі проживання [6].

Передумовою і основою розвитку інтелекту тварин в усякому випадку в напрямку, що веде до людської свідомості, є маніпулювання, причому з біологічно "нейтральними" об'єктами, тому узагальнений рухомо-сенсорний досвід складає головну основу інтелекту.

При маніпулюванні одночасно і при взаємодії один з одним включаються в пізнавальну діяльність тварини різні сенсорні й ефекторні системи.

Особливу пізнавальну цінність представляють деструктивні дії, бо вони дозволяють одержати відомості про внутрішню структуру предметів. При маніпулюванні тварина одержує інформацію одночасно з ряду сенсорних каналів, але переважаюче значення має сполучення шкірно-м'язового відчуття кінцівок із зоровим відчуттям. Крім того, у дослідженні об'єкта маніпулювання беруть участь також нюх, смак, тактильне відчуття та інколи слух. Ці види відчуттів сполучаються зі шкірно-м'язовим відчуттям ефекторів ротового апарату, передніх кінцівок. Загалом

тварина одержує комплексну інформацію про об'єкт як єдине ціле й таке, що має різні властивості. У цьому і полягає значення маніпулювання як основи інтелектуальної поведінки.

Відмінна особливість інтелекту тварин полягає в тому, що в доповнення до відображення окремих речей виникає відображення їх відносин і зв'язків. Відносно це має місце при деяких складних навиках, що лишній раз характеризує як перехідну форму до інтелектуальної поведінки тварин. Це відображення проходить у процесі діяльності, яка за своєю структурою є двофазною [7, 8, 9].

Багато дресирувальників замислюються над питанням, чи здатний собака за згадками в якій-небудь відповідній ситуації діяти найбільш розумно, не дивлячись на відсутність асоціативного досвіду і на те, що його вроджені інстинкти не можуть допомогти йому у виборі найкращого способу дій. Чим краще дресирувальник навчиться розуміти свого собаку, тим точніше зможе аналізувати його дії, тим ясніше нам стане, що собака не є розумною істотою в тому розумінні, як ми те розуміємо. Разом з тим, він володіє достатньо явно вираженими, але індивідуально зовсім різними здібностями об'єднувати вигідні для себе ситуації і накопичений досвід із тим, що він робив, - задумано або випадково - до даних подій або одночасно з ними [1, 10].

Часто говорять, що собака розумний. Насправді "розумний" собака сильний своїм досвідом. Молоді собаки недосвідчені і мудрими їх не назвеш. Вони ще не встигли набути той досвід і ті асоціації, які є попередником для поведінки, що сприймається ними в повсякденному житті як вияв собачого "розуму". Деякі собаки мають здібність дуже уважно слідкувати за доквіллям. Спокійний собака здатний отримувати багато асоціацій безпосередньо від людини, тоді як жвавий і рухомий у виграві тільки тоді, коли щось відбувається на місцевості. Асоціативний світ у кімнатного собаки, порівняно, бідний. "Розум" кімнатного собаки найбільш розвинений власне в спокійних особин. Собаки, що постійно проживають вдома, вміють вибирати із людської мови найрізноманітніші асоціації приємних або неприємних властивостей. Почувши знайомі слова, тварина "згадує" знайомі ситуації у всіх деталях. Майже всі кімнатні собаки досить точно реагують у крайньому разі на десяток слів. Але можна навчити тварину "розуміти" і десятки, а за даними американського вченого Скотта, навіть біля сотні слів. У будинку господаря собака чує людську мову і за її відтінками, навіть за окремими словами може скласти уяву про наміри людини. Господарі кімнатних собак частіше "розмовляють" із своїми улюбленицями [11].

Здатність до самостійного навчання для собаки, як і для тварин загалом, не менш важлива, ніж асоціативне мислення, вони знаходяться в тісному зв'язку. Відомим, хоча і не самим найприємнішим з точки зору людини способом вираження такого "самонавчання" є набуте вміння собаки просити харчі.

Можна сказати, що в собаки відмінна пам'ять. Його спостережливість також напрочуд добра, хоча базується на інших, ніж у людини, сприйняттях, але в нього відсутня здатність до повторення. У той же час він має добре розвинену здатність під впливом зовнішніх відчуттів і власного настрою опиратися на пов'язані з ними спогади, у тому числі й такі, котрі засновані на дуже давньому досвіді. Це дозволяє йому вирішувати прості завдання і використовувати спогади в нових обставинах. З іншого боку, йому швидше за все не під силу у своїй уяві міняти місцями або якимось видозмінювати предмети, щоб вирішити те або інше завдання [12].

Таким чином, інтелектуальна поведінка характеризується відображенням не просто предметних компонентів середовища, а відношень між ними.

Особливості утримання собак при використанні у розшуковій службі. Умови розміщення собак чинять значний вплив на збереження їх здоров'я і працездатності. Собаки багато часу проводять на місці свого утримання, де відпочивають, відновлюють свою енергію, витрачену на службі. Позбавлені свободи пересування собаки, знаходячись в несприятливих умовах утримання, легко піддаються різним захворюванням, і навпаки, правильно організоване утримання собаки позитивно сприяє на стан її здоров'я і ефективно запобігає простудним, шкіряним і іншим.

Тому вольєр, де розміщується собака, повинен відповідати певним зоогігієнічним вимогам: температура, відносно вологості, освітленості, і газового складу повітря, які приведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Зоогігієнічні вимоги до утримання дорослих службових собак

Вид тварин	Температура, °С		Вологість		Максимально допустима концентрація в повітрі	
	Колив.	В серед.	Колив.	В серед.	Аміаку, мг/л	Вуглецю, % об'єму
Дорослі собаки	18-22	20	50-65	55	0,01	0,15

Територія кінологічного центру побудована на ділянці, що природно захищена від холодного вітру, яка не затоплюється дощовими і талими водами. Територія, обладнана освітленням і огорожена суцільним цегляним парканом висотою 2,5 метри, з метою запобігання проникнення на територію інших тварин і сторонніх людей, які можуть виявитися небажаними подразниками для собак, а також носіями інфекційних захворювань.

Вольєр служить для захисту від шкідливих метеорологічних чинників (дощу, снігу, вітру, високих і низьких температур) і відповідає наступним мінімальним вимогам:

- у ньому зручно працювати людині;
- у вольєрі є будка;
- вольєр має захист від атмосферних опадів.

Підлога, побудована з невеликою теплопровідністю, водонепроникна і міцна, з нахилом від бічних стін (перегородок) вигулу до центру і у бік фасаду.

Огорожі-стіни. Одна сторона вольєра ґратчаста, що забезпечує собаці огляд. Категорично не допускається як огорожі використання сітки, оскільки собаки можуть зіпсувати зуби, намагаючись її прокусити, також собаки можуть «вибити» лапами плетену сітку. Всі металеві елементи повинні бути якісно приварені, зачищені. Для огорожі інших стін використовували обшивальні дошки. Фронтальна сторона вольєра обладнана дверима і годівницею.

Двері відкриваються назовні і добре закриваються зовні і зсередини надійним замком.

Годівниця служить для подання у вольєр корму і води. Годівниця розміщена на висоті 200-300 мм від підлоги, має поворотний механізм і засув для фіксації в закритому положенні.

Для даху використовується черепиця. При виготовленні даху не допускалися

застосування цвяхів.

На території вольєра встановлено зимник, для того, щоб собака міг сховатися від вітру, холоду, спеки і просто відпочити.

Для стін, підлоги і стелі використовували натуральне сухе дерево хвойних порід із-за унікальних властивостей, що забезпечують оптимальний мікроклімат.

Вольєр, а також прилегла територія утримується постійно в чистоті. Біля зимника не повинно бути нічого зайвого. Вольєри і територія навколо них підмітається не рідше двох разів на день - під час ранішнього і вечірнього прибирання. Екскременти забираються лопатою або спеціальним совком, і зсипаються в спеціальний ящик, що спорожняється у міру наповнення. Об'їдені собаками кістки також не валяться у вольєрах. У теплу пору року, не рідше одного разу в декаду, приміщення промивають водою.

Уздовж фасадної і тильної сторони павільйону влаштовані канавки невеликих розмірів для стоку дощових і талих вод, а також для змиву нечистот и прибиранні вигулів. Канави мають необхідний ухил для стікання (зливу) вод і нечистот в систему централізованої каналізації.

Основою здоров'я, довголіття та гарної фізичної форми собак є її повноцінна збалансована годівля. Тип раціону повинен відповідати потребам організму і відрізнятися в залежності від стадії життєвого циклу (період росту, росла собака, період старіння) і особливостей фізіологічного стану відсутності фізичної активності, підвищення навантаження, вагітності та інше).

Годівля натуральним кормом має ряд переваг і недоліків. Основною і безумовною перевагою є повноцінність поживних речовин, які містяться лише в натуральних продуктах. Недолік цього способу, що він досить трудомісткий і займає багато часу; складно точно збалансувати раціон.

В раціон собаки обов'язково повинні входити наступні продукти:

М'ясо. Основний продукт для годівлі собак, джерело високоцінного білку. В раціоні собаки, яку утримують на натуральних кормах, він повинен складати не менше 30% від загального об'єму корму. М'ясо підходить майже будь-яке: конина, нежирна баранина, але найкраще яловичина.

Свинина не підходить. М'ясо повинно обов'язково бути свіжим, краще нарізати його шматочками, фарш давати не рекомендується, через те, що він гірше засвоюється. Для годівлі дорослої собаки також можна використовувати м'ясні субпродукти у провареному вигляді - шлунок, серце, печінка, вим'я, легені.

Кістки. Не є кормом для собаки, але можуть бути використані для приготування бульйонів. Починаючи з 2-х місяців цуценяті можна давати велику сахарну кістку - розгризаючи її, він тренує щелепну мускулатуру, очищує зуби від нальоту. Ні в якому разі не треба давати собаці трубчасті кістки - їх гострі осколки можуть серйозно травмувати кишечник. Варені кістки можуть стати причиною запору.

Риба. Цінне джерело білку та мінеральних речовин. Морську рибу дають у сирому вигляді. Перед дачею її собаці, рибу почистити від луски, нутрощів, кісток і порізати на шматочки (для цуценят), дорослим собакам можна давати цілу і з кістками. Рибу можна давати один-два рази на тиждень замість м'яса. При цьому порція риби повинна бути у півтора-два рази більша за м'ясу, так як поживна цінність риби менша ніж у м'яса. Річкову рибу можна давати лише у вареному вигляді (більшість прісноводних риб є переносниками глистів). Але з рибою слід бути дуже обережними, тому що деякі види морських та річкових риб містять

ферменти, які руйнують вітамін В1

Яйця. Високоцінний, поживний продукт, але сирий білок погано засвоюється, і до того ж містить речовину, яка руйнує вітамін Н. Тому краще за все давати варені яйця або лише сирий жовток (змішаний з іншими продуктами). Не рекомендується давати яйця частіше 1-2 разів на тиждень.

Молочні продукти. Сир, просто кваша, кефір та інші корисні собакам будь-якого віку. На першому місці – сир, як основне джерело добре засвоюємого кальцію і високоцінного білку. Цуценяті до року слід давати кальцинований сир, який легко приготувати самостійно. Для цього в літр закипаючого молока слід додати дві столові ложки хлористого кальцію. Сир що звернувся, процідити і дати цуценяті теплим. Цільне молоко з раціону собак краще виключити – воно не засвоюється організмом і може викликати розлад шлунку.

Крупи. Густі каші на основі рису, гречки, геркулесу в невеликих кількостях повинні також входити в склад раціону дорослої собаки.

Хліб. Давати собаці в невеликій кількості у вигляді сухариків із житній чи сірого хлібу.

Овочі. Моркву, гарбуз, капусту, кабачки та інші овочі корисно давати мілко нарізаними або тертими, додаючи невелику кількість рослинної олії чи сметани. Петрушка, салат, кріп, зелена цибуля містять велику кількість вітамінів і є чудовим доповненням раціону.

Фрукти. Частіше за все даються в невеликих кількостях у вигляді ласощів.

При годівлі натуральним кормом в раціон собаки обов'язково повинні входити мінеральні і вітамінні добавки.

Розділ 2.

Об'єктом дослідження є поголів'я собак німецької вівчарки різних вікових груп які проходили спеціальний курс тестування в умовах КП «Центру поведження з тваринами» міста Харкова.

Для тестування використовувались наступні методи дресури : механічний, смакозаохочувальний, контрастний, наслідувальний.

Особливості підбору молодяку собак до розшукової служби. Відбір службових собак до розшукової служби можна розділити на три етапи. Перший відбір (цуценячий) показує визначення таких показників як соціалізація, бачення та відкривання чогось нового, вища нервова діяльність.

- Перший - вибір цуценят у віці до 3-х місяців;
- Другий - у віці 4-5 місяців;
- Третій - 6-7 місяців.

Перед всіма віковими групами ставляться тестові завдання, які складались з різних вправ та оцінюються за 10 бальною шкалою (10 балів найвищій показник).

Успішними в випробуванні є ті цуценята, які не виявляли показники страху, агресії та нервозності, не показували позу підлеглості, не рухались від предмета погрози, невпевненість, апатію, флегматичність. На основі проведених тестів були одержані дані приведені в таблиці 2.

На основі аналізу даних приведених в таблиці 2 можна зробити такі висновки, що тварини у віці від 2 до 5 місяці набрали задовільні тестові показники (в середньому 6,7 бала) але такий результат для відбору цуценят в розшукову службу не є позитивним тому як вища нервова діяльність не цілком сформована. Потрібно відмітити, що високі результати тестування було отримано у віці 6-7 місяців (9,1 бал),

що пояснюється більш стійкою ВНД.

Таблиця 2

Тестування цуценят від 2-х міс. до 7-ми міс., $M \pm m$

Вік, міс.	Кількість тварин	Показники				
		Тест 1*	Тест 2*	Тест 3*	Тест 4*	Тест 5*
2	3	6±0,03	6±0,07	7±0,5	5±0,03	7±0,07
3	3	7±0,06	6±0,08	6±0,04	7±0,05	7±0,07
4	3	7±0,06	7±0,04	8±0,08	6±0,08	9±0,06
5	3	8±0,08	9±0,06	7±0,03	8±0,04	8±0,08
6	3	9±0,08	9±0,03	10±0,08	9±0,03	8±0,08
7	3	9±0,08	9±0,03	10±0,08	9±0,03	8±0,08

*Тест 1. Поява подразника. Тест 2. Різкі рухи дресирувальника. Тест 3. Ляскіт над цуценятами. Тест 4. Кидок предмета біля тестуємого 5. Відволікання собаки змахами

Після 7-ми місяців, по закінченню періоду формування ВНД (спрямованої на визначення результатів соціалізації, сформованості апарата міжвидової комунікації, здатності до навчання, розвиненості запахового аналізатора, відносини до гри) визначали тестовим методом (за однією із провідних методик "Англійської асоціації по вивченню поведження свійських тварин"), відношення до факторів, які призводять до стресових реакцій у собак з використанням подразників, а саме: досить гучний звук, висота, різні види покриттів підлоги, велике скупчення людей та ін..

Для розшукової служби відбирають собак, що набрали не менше 8 балів. Тестування дозволяє в процесі дресирування враховувати індивідуальні особливості кожного конкретного собаки. Остаточний відбір за результатами навчання проводиться після досягнення собаки 12-місячного віку. Аналіз результатів тестування представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Тестування цуценят від 8 міс. до 1-го року, $M \pm m$

Вік, міс	n	Показники				
		Тест 1	Тест 2	Тест 3	Тест 4	Тест 5
8	3	9±0,06	8±0,05	9±0,09	8±0,08**	9±0,05
9	3	9±0,05	9±0,04	10±0,04	9±0,05	8±0,05
10	3	8±0,07*	10±0,08	9±0,08	8±0,03	9±0,04
11	3	9±0,03	10±0,04	9±0,01	10±0,04*	10±0,02
12	3	9±0,09	9±0,08	10±0,02	8±0,09	9±0,08

Примітка: * $P \geq 0.005$, ** $P \geq 0.05$

Аналіз даних таблиці 3 показав, що собаки у всі вікові періоди мали позитивні результати тестування та пройшли відбір до розшукової служби. Відмічаємо, що тестування собак до розшукової служби краще проводити у віці (10-12 міс).

Відбір дорослих собак до розшукової служби (собаки у віці 1-3 роки). Дані літературних джерел стверджують, що при відборі дорослих собак в розшукову службу треба враховувати та аналізувати робочі якості її батьків (як кобеля так і суки).

Відзначаємо, що собаки яких відбираємо до спеціальної служби повинні мати досить сильний, урівноважений тип поведінки, гарний зір, слух і нюх та здатність собаки до легкого дресирування.

Тестування собак за елементами відбору до розшукової служби представлено в

таблиці 4.

Таблиця 4

Тестування собак до розшукової служби

№	Поводження собак	Позитивна	Негативна
1	Реакція на шум	Спокійна поведінка собаки, обнюхування предмету	Лякливість, гавкіт
2	По відношенню до собак	Досить спокійне, гра	Негатив, лідерство, гавкіт
3	По відношенню до людей	Собака є довірлива, спокійна	Агресія, лякливість, страх
4	Відношення собаки до автомобіля	Інтерес, спокійність собаки	Відступ, пошук шляхів відходу, тремтіння
5	Поводження собаки під час розшуку	Собака активна, досить динамічна, зацікавлена, активно нюхає різні запахи	Пасивна, агресивна, не проявляє зацікавленість

Вважається, що кращою породою для розшуку є німецька вівчарка віком від 1-го року до 3-х, робочі якості яких відповідають таким основним критеріям:

–собака повинна бути холериком або сангвініком, мати бажання пошуку з заволодінням апортованого предмету.

–собака повинна мати досить гарні природні дані слуху, нюху й зору.

–собака повинні не проявляти досить нерішучі дії при пострілі, при наявності автотранспорту, скупчення людей та ін.

–собака, яку відбирають до розшукової служби повинна бути неагресивною.

Всі вище вказані пункти (критерії) розглядаються під час проходження спеціального тестування. При тестуванні необхідно приділити, значну, увагу всім моментам в поведінці собаки (як позитивним, так і негативним), виявити її кращі природні навички, для того, щоб потім підібрати ефективне дресирування підготовки собаки до розшукової служби.

По закінченню тесту провести чіткий аналіз як переваг так і недоліків. Тестування дорослих собак проводиться близько трьох тижнів. Якщо тестуємі собаки проявляли страх, пасивно-оборонну дію та інші негативні поведінкові акти то таких собак до подальшої дресури в розшуковій служби бракують.

В кінологічному центрі нами проведено тестування дорослих собак по придатності до розшуку в %, яке представлено в таблиці 5.

Таблиця 5

Тестування дорослих собак до розшукової служби, M±m

Вік собаки	Дії собак, %	
	диференційована установка	розшук заданої речі
1 рік	87,1±2,2	86,2±6,2
1,5 роки	85,8±5,7*	88,2±7,7
2 роки	85,6±6,8	99,0±8,5
2,5 роки	81,0±10,4	80,0±15,2**
3 роки	80,1±8,6	85,7±10,3

Примітка: *P ≥ 0.005, **P ≥ 0.05

Аналізуючи дані таблиці 4 можна зробити висновок, що тварини до 2-х річного віку показали кращі результати за всіма показниками та мали значну перевагу. Всі

собаки, що тестувались, від одного року до двох відібрані для подальшої служби та проходження спеціальної підготовки.

Собаки які мали вік 2,5-3 роки значно гірше пройшли тестування і постійно відволікалися, нервова система у них була нестабільна.

Порівняння різних методів дресирування у розшуковій службі. Дресирування - це дія на тварину (собаку) з використанням різних подразників, після яких у тварини виробляється необхідний рефлекс в поведінці. Існує 4 методи дресирування для собаки:

- I – смакозаохочувальний;
- II – механічний;
- III – контрастний;
- IV – оперантний.

Дресирування собак для розшукової служби складний та кропіткий процес. Досить актуально було провести аналіз всіх методів і встановити метод якому би потрібно приділяти більше уваги при дресируванні собак в розшуковій службі. Тому нами на третьому етапі дослідження було проведено ефективність використання різних методів дресирування собак до розшукової служби. Результати представлені в таблиці 6.

Аналіз результатів проведеного дослідження показали, що із всіх чотирьох методів дресирування собаки краще реагували на оперантний метод дресури. Також було встановлено, що відхилень від роботи собак при використанні оперантного методу не встановлено. Було відмічено досить незначні недоліки. Цей метод дозволяє краще та швидше відпрацювати всі задані команди.

Таблиця 6

Ефективність використання різних методів дресирування собак до розшукової служби

Методи дресирування	Термін дресирування, днів	Негативні прояви				
		Відмова від виконання команд	Пасивна поведінка	Негативна поведінка	Прояв не всіх умовних рефлексів	Температура при проведенні дресирування (від -10 до +32 градусів С)
Механічний	189±0,04	-	+	-	+	+
Смакозаохочувальний	180±0,06	+	+	-	+	+
Контрастний	160±0,04	-	+	+	-	+
Оперантний	120±0,07	+	-	-	-	+

Висновки

У результаті проведених досліджень в умовах КП «Центру поводження з тваринами» міста Харкова встановлено:

- При тестування собак до розшукової служби необхідно значну увагу приділяти поведінці собаки (як позитивним, так і негативним).
- Потрібно виявляти кращі природні навички собаки, для того, щоб потім підібрати ефективне дресирування підготовки собаки до розшукової служби.

- Проводити відбір собак до 2–х років.
- Тестування дорослих собак проводити не менше трьох тижнів. Якщо тестуємі собаки проявляли страх, пасивно-оборонну дію та інші негативні поведінкові таких собак до подальшої дресури в розшуковій служби не допускати.
- Оперантний метод прискорює процес дресування в розшуковій службі.

Список використаних джерел

- [1] Бергман Е. Поведение собак. Москва : Цитадель, 1996. 207 с.
- [2] Черчилль Дж. У. Лабрадор-ретривер. Москва : Центр полиграф, 1998. С. 380-382.
- [3] Методичний посібник для навчання фахівців-кінологів і підготовки службових собак на пошук вибухових речовин, зброї й боєприпасів / Затверджений Міністерством Внутрішніх Справ України 17.02.1996 р. Київ, 1997. 14 с.
- [4] Лапат А. Дрессировка собак для поиска взрывчатых веществ / Пер. с венг. О. И. Савчук. Москва : САТКА, 1998. 32 с.
- [5] Бехтерев Н.П. Поведение животных. Москва : Мир, 1975. 175 с.
- [6] Фишер Д. Про что думает ваша собака. Москва : Экос, 1994. С. 23-48.
- [7] Арасланов Ф. С., Алексеев А.А., Шигарин В. К Дрессировка служебных собак. Алма-Ата : Канар, 1987. 302 с.
- [8] Гиляров М. С. Биологический энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1989. 328 с.
- [9] Сахаров К И. Техника дрессировки собак. – Москва : Сельхозгиз, 1963. 255с.
- [10] Куницын В. К, Пильщиков Ю. Н. Техника дрессировки и организация рационального использования служебных собак в овцеводстве. Ставрополь, 1983. 59 с.
- [11] Тиберген Н. Поведение животных. Москва : Мир, 1985. 318с.
- [12] Полищук Ф. К, Трофименко О. Л. Основы кинологии. Теоретический и практический аспекты дрессировки. Киев – Ирпень : Перун, 2003. 200 с.
- [13] Полищук Ф. К, Трофименко О. Л. Основы кинологии. Теоретический и практический аспекты дрессировки. Киев – Ирпень : Перун, 2003. 200 с.